

Hiiumaa laidude maastikukaitseala administratsiooni 2000. a. töö aruanne

1. Üksuse struktuur

direktor	1,0 töökohta
Pearaamatupidaja	0,5 töökohta
Remondilukksepp	1,0 töökohta
<u>Koristaja</u>	<u>0,5 töökohta</u>
Kokku	3,0 töökohta

Kaitsealal on töökohti 3 ja töötajaid 4, neist 2 on poole töökohaga. Struktuuri ja töötajate arvu muutust pole alates 1996.a. toimunud.

2. Finantseerimine ja finantsvahendite kasutamise efektiivsus

2.1. Kaitseala finantseerimine:	töötasu	148 000.-
	majandamiskulud	160 000.-
	muud kulud (art. 44)	75 000.-

2000. aastaks kaitsealale ettenähtud palgafond oli algselt vaid 135 000 krooni, mis oli tunduvalt (22 500 krooni ehk 14,3 %) väiksem kui see oli 1999. aastal. Puudu oli peaaegu kahe kuu palgafond, mistõttu oli mure leida vahendeid, et töötajatele neile ettenähtud palgad välja maksta.

2.2. Kaitseala tegevusvaldkonna arendamiseks saadud finantsvahendite suurus ja kasutamine

Projekti/ ürituse/objekti nimetus	2000. a			2001. a. kava		
	finantseerimine		looduskaitseline tulemus	finantseerimine		looduskaitseline tulemus
	allikas	maht (tuh kr)		allikas	maht (tuh kr)	
1. Projektid						
1.1. Voldik	RE	25	2000 eesti ja 2000 ingliskeelset ajakohast voldikut	-	-	
1.2. Piltpostkaart	OV	5	2000 3-pildilist kaitseala postkaarti	-	-	
1.3. Traktor ja lisaseadmed	KIK	100	1 traktor poollooduslike koosluste niitmiseks	KIK-i jääk	(23,6)	traktor ja lisaseadmed poollooduslike koosluste niitmiseks
1.4. ELF-i toetajate talgud Hanikatsil	RE	0,7	100 m nägusat korendusaeda karjatatava ala piiramiseks	KIK	1	100 m nägusat korendusaeda karjatatava ala piiramiseks
1.5. Kaitsekohustuse teatiste väljastamine	RE	2	väljastati 16 kaitsekohustuse teatist	RE	4,1	piirangutest teadlikud maaomanikud
1.6. Laidude niitmine	RE	12	niideti 2 laiul kokku 40 ha	RE	12	niidetud pärandkooslused
1.7. Laidudel karjatamine	RE	23	karjatati Saarnaki laiul 73 ha 118 lammast ja 4 kitse	RE	23	karjatatud poollooduslikud kooslused

1.8. Salinõmme sadamasse käimla ehitamine	OV	2,1	alustati sadamasse käimla ehitamist	RE OV	2,5 2,5	käimla kaitseala sadamas
1.9. Kõrglaiu laagriplatsi väljaehitamine	OV	1	Kõrglaiul käimla olemas	OV	7	väljaehitatud laagriplats
Projekti/ ürituse/objekti nimetus	2000.a			2001.a. kava		
	finantseerimine		looduskaitsealine tulemus	finantseerimine		looduskaitsealine tulemus
	allikas	maht (tuh kr)		allikas	m a h t (t u h k r)	
1.10. Teabetahvlite püstitamine	RE	2,7	2 teabetahvliit püstitatud	RE jääk	(1)	kolmas teabe-tahvel püstitatud
1.11. Kaitseala piiride tähistamine	OV RE	12,1 16,3	48 piirisilti olemas paigaldati 23 piirisilti	RE jääk	(8,6)	kaitseala piirid on tähistatud
1.12. Naaskelnoka topis	RE	1,4	ekspositsiooni täiendamine	-	-	
1.13. "Kaitseala sadama" kü. ja "Värava" kü. moodustamine	RE	7,2	maamõõdutoimikud on koostatud	-	-	
1.14. Kaitseala kai remont	OV RE	4 6	kasutuskõlblik kaitseala kai	RE	1	kasutuskõlblik kaitseala kai
1.15. Loodushoiu abitööd	RE OV	7 7	keskkonnategevuse tagamine kaitsealal	RE OV	9 5	keskkonnategevuse tagamine kaitsealal
1.16. Kaitseala tutvustamine	OV	9	keskkonnateadlikumad inimesed	KIK	8	Keskkonna-teadlikumad inimesed
1.17. Uue käimla ehitamine Saarnaki talukompleksi				RE OV	2, 5 2, 5	uus käimla
1.18. Kõretiigi rajamine Saarnakile				RE	15	kudemistiik kõrele
1.19. Õpilasekskursioonid				KIK	9	Keskkonna-teadlikum noorsugu
1.20. Entomoloogiline kogu				KIK	8, 4	kaitseala entomoloogiline kogu
1.21. Saarnakkide suguvõsa talgud Saarnaki laiul				RE	1	taastatud Kasemetsa tee
2. Liike ja kooslusi puudutavad uuringud, inventuurid						
2.1. Ekspeditsioon	KIK	7	andmed Väinamere ja väikesaarte elustiku kohta	KIK	7	andmed Väinamere ja väikesaarte elustiku kohta
2.2. Kaitsekorralduskava	KIK	25	lähteandmed Hiiumaa laidude maastikukaitseala kaitsekorralduskava juurde	KIK-i jääk KIK	(2 5) 90	rahvusvahelise tähtsusega Hiiumaa laidude ja Käina lahe märgala kaitsekorralduskava

2.3. Linnuseire	KIK	10	1975.a. seirerea jätkumine, Saarnaki haudelinnustiku uuring	KIK jääk KIK OV	(1 0) 10 3, 2	seirerea jätkumine; Öakse, Auklaiu ja soolaku haudelinnustiku uuring
2.4. Maahooldus-toetusteks andmete kogumine	RE	0,7		RE jääk	(0 ,7)	ülevaade poollooduslikest kooslustest
3. Hoonete remont						
3.1. Kaitseala keskusehoone kap.remont	RE OV	192 2,8	hoone on väljast soojustatud ja välisvooder vahetatud	KIK	60	välisvooder on värvitud ning keskusehoone kap. remont on lõpetatud
3.2. Kaitseala hoonete remont	RE	11	korras hooned	-	-	
3.3. Suur-Pihlakare kalurionni remont				RE OV	5 3	onnil uus katus ja põrand
3.4. Saarnaki teadlastemaja katuse uuendamine				KIK	41	teadlastemajal uus vettpidav katus
4. Asutuse üldkulud						
4.1. Personali kulud	RE	196,9	kaitseala valitsemine	RE	21 2, 8	kaitseala valitsemine
4.2. Majanduskulud	RE OV	146,9 11	kaitseala valitsemine	RE	15 3, 2	kaitseala valitsemine

Tänu Keskkonnaministeeriumi sihtfinantseeringule õnnestus trükki anda uus, kaitseeskirjaga kooskõlas olev kaitseala tutvustava **voldiku** makett, mis kajastab lisaks laidude kaitsealale ka naaberala, Sarve maastikukaitseala. Omavahenditest rahastati kaitseala tutvustava kolmepildilise **piltpostkaardi** valmistamist. Suurte ponnistustega leiti lõpuks taskukohane ja loodetavalt laidude niitmiseks sobiv **traktor**. Kaitsealal toimus juba kolmandat aastat Rapla Vesiroosigümnaasiumi keskkonnaklubi ühenädalane uurimisreis koos sõpruskooliga Saksamaalt. Teist aastat toimus nädalane talgulaager ELF-i toetajaliikmetele, mille käigus ehitati Hanikatsile juurde 100 m korendusaeda karjatatava ala piiramiseks. Kõrglaiul toimus ühekuuline rahvusvaheline TV-projekt, millega seoses sai laiule lõpuks käimla ehitatud. Hiiumaa laidude maastikukaitseala on teadaolevalt ainus kaitseala Eestis, kus niidetakse ulatuslikke alasid laidudel, kuhu traktor omal jõul läbi mere ei pääse. Nii Saarnakil kui Hanikatsil sai niidetav ala (kokku 40 ha) **niidetud**, kuid heina kokkupanna ei suudetud. Lambaid ja paari kitse **karjatati** Saarnaki laiul. Hanikatsile jälle lambaid ei jätkunud. Juba 1997. aastast on tosinkond lammast aastaringselt Kõrglaiul. Alustati Salinõmme sadamasse kahekohalise käimla ehitamist. Algatati kolme katastriüksuse moodustamine nende riigile taotlemiseks. Salinõmme sadamas taastati märtsitormides jää poolt 1/3 osas ära lõhutud kaitseala kai. Edukalt viidi läbi suvine **mereekspeditsioon** Väinamere vähemuuritud väikesaartele. Alustati lähteandmete koondamist **kaitsekorralduskava** koostamiseks. Jätkati 1975.a. alustatud linnuseiret 7 kontrollsaarel ning põhjalikku haudelinnustiku uuringut Saarnaki laiul. Soojustati väljastpoolt ning vahetati välja välisvooder kaitseala **keskusehoonel** Salinõmmes.

Suurimaks mureks oli, nagu juba eespool mainitud, kaitseala **palgafondi** ootamatu ja suur vähendamine. Järgmiseks probleemiks oli ühenduse pidamine kaitsealuste

laidudega, sest kaitseala **kai** oli kasutamiskõlbmatu ja ohtlik. Lisaks sellele olid küsimärgi all enamik kaitseala ettevõtmisi, sest Keskkonnafond oli likvideeritud, kuid Keskkonnainvesteeringute Keskus polnud tegevust alustanud. Vaatamata kõigile raskustele kaitseala administratsiooni tegevus siiski jätkus ning kokkuvõttes võib möödunud aasta töötulemustega igati rahule jääda.

Kaitseala **välispiirist** ja vöönditest on umbes pool tähistatud, kuid see osa on külastatavam ja seetõttu on selle tähistamine ka olulisem. Lisaks uuele tähistusele on enamikul laidudel säilinud ka varasemad looduskaitsetähised.

Liigikaitse korraldamise põhiprobleemiks on vastava spetsialisti puudumine üksuse struktuuris. Asutuse igapäevase asjaajamise ja juhtimise kõrvalt ei saa administratsiooni direktor üksi piisavalt tegeleda looduse seirega ning andmebaasi loomisega, sest see vajab palju aega ja süvenemist. Praegu piirdub liigikaitse poollooduslike koosluste säilitamisega laidudel. Kavas on rajada kudemistiik kõrele Saarnakil.

Putukate öist valguspüüki tehti Salinõmmes 29./30. märtsil, 31. märtsil/01. aprillil ja 03./04. aprillil ning Hanikatsil 30. juunil/01. juulil ja 01./02. juulil. Päevast võrgupüüki tehti 22.04., 02.07., 23.07. Saarnakil, 24.06., 25.07. ja 07.08. Kõrgelaiul, 24.06. Vareslaiul ning 24.06., 23.07. ja 26.08. Hanikatsil. 03.04. kuni 21.11.2000.a. oli rahvusvahelise projekti raames kaitseala keskuse lähedal kadastikus üleval valguspüügiautomaat, millesse sattus 245 liiki suurliblikaid (1999.a. 165 liiki), neist uusi liike 112. Kahe püügisuve tulemusena on Salinõmme nimestikus kokku 277 liiki suurliblikaid.

Järelevalvereide tehti 48, neist 4 korral koos Keskkonnainspeksiooniga. Koostati 2 protokollit ja 9 akti, kaks raskemat juhtumit (piirisihi raiumine sihtkaitsevööndis ja viibimiskeelu ajal ning kalapüük sihtkaitsevööndis viibimiskeelu ajal ja ilma kalastuskaardita) võttis lahendada Keskkonnainspeksioon (trahviti 3 inimest).

Kevadine **jaht röövulukitele** ebaõnnestus, kuna praakkütuse tõttu ei pääsetud kaatriga õigel ajal laidudele. Sügisel peeti jahti kahel korral ja tabati mõned kährkud, kuid linnukaitse seisukohast on see tähtsusetu, sest oluline on röövulukite hävitamine kevadel vahetult enne lindude pesitsemise algust.

3. Väljastatud kaitsekohustuse teatiseid:

1999.a. – 4 tk

2000.a. – 12 tk

kokku 16 tk

(2001.a. on juba väljastatud 2 ja väljastamisel 4 kaitsekohustuse teatist, omanikuks saamist ootab veel 15 õigustatud subjekti.)

4. Kaitseala külastatavus 2000.a.

Kaitsealustel laidudel (kuhu pääseb jäävabal ajal vaid kaitseala valitseja loal) on 4 lõkkeplatsi, neist 3 asub tagastatud või tagastamisel oleval maal. Tähistatud matkaradu laidudel veel ei ole, kuid kavas on hakata tegema ühte matkarada Saarnaki ja teist Hanikatsi laiule. Tulevikus võib päevakorda tõusta matkaraja tegemine ka Salinõmme soolaku sihtkaitsevööndisse Hiiumaal. Kaitseala keskuse lähedal on vaatlustorn, kust on hea vaade Soonlepa lahele.

2000. aastal külastas kaitseala keskust ja tutvus ekspositsiooniga 111 inimest (1998.a. 104 ja 1999.a. 287 inimest), neist 10 õpilast, 18 soomlast, 12 sakslast ja 1 leedulane. Linnuvaatlustorni, kuhu pääs on vaba, külastas (peale kaitseala töötajate) vähemalt 159 inimest (1998.a. 120 ja 1999.a. 218 inimest), neist 22 last ja õpilast, 30 soomlast, 7 sakslast ja 1 leedulane. Kaitsealuseid **laidusid külastas turistina ametlikult 1186 inimest**, neist 248 olid lapsed ja õpilased, 97 sakslased, 84 soomlased, vähemalt 23 lätlased, 16 leedulased, 15 islandlased (sealhulgas peaminister abikaasaga), 3 itaallased, 1 austerlane ja 1 rootslane. Turistidest ööbis laiul 336 inimest, neist 110 last ja õpilast. Lisaks turistidele käisid laidudel maaomanikud ja õigustatud subjektid, nende sugulased ja tuttavad, kokku 222 inimest, neist 70 last ja õpilast. Omanikest ööbis laiul 33 inimest, neist 10 last ja õpilast.

Töösajus (kaitseala töötajad, talgulised, teadurid, praktikandid, Keskkonnainspektsiooni töötajad) käis laidudel 646 inimest (ehk korda), neist 68 last ja õpilast, 2 soomlast, 2 venelast, 1 taanlane ja 1 rootslane. Töösajus ööbiti laidudel 135 korral, neist 16 last ja õpilast. Ilma loata laidudel viibimist tuvastati 24 korral kokku vähemalt 73 inimese poolt, neist 2 last või õpilast, 4 maaomanikku ja omaniku kaaslast (Hanikatsil), 4 soomlast. Loata ööbis laiul vähemalt 15 inimest, neist 1 laps. Enim rikkumisi oli Kõrglaiul (6 juhtumit).

Üldisest otsesest inimkoormusest laidudele viimastel aastatel annab ülevaate järgnev tabel.

	1998.a.	1999.a.	2000.a.
Inimesi kokku	975	1581	2127
s.h. ööbijaid	408	590	519
Ööpäevinimest*	953	1156	1928

*Ühik ööpäevinimest on inimeste arv korrutatuna nende ööbimiste arvuga.

Otsese inimkoormuse tõus on tingitud ühelt poolt külastatavuse suurenemisest, teisalt järelevalve tugevnemisest ning seeläbi täpsemate andmete saamisest. Viimase aasta suur ööpäevinimeste arv on tingitud augustikuisest TV-projektist Kõrglaiul. Samas on rõõmustav, et ööbijate arv on siiski veidi kahanenud, sest päevased külastajad tallavad ja häirivad loodust tunduvalt vähem kui ööbijad.

5. Seaduste ja teiste õigusaktide toimimine.

Segased on kaitseala valitseja õigused kaitseala valitsemisel (suurema ürituse lubamine kaitsealale, röövulukite arvukuse reguleerimine maastikukaitsealal).

Probleemiks on, mida teha maaomanikuga, kes külastab oma omandit ilma kaitseala valitsejalt nõusolekut küsimata ning rikub sellega kaitse-eeskirja.

Miskipärast ei täida teadustööde tegijad "Kaitstava loodusobjekti jälgimise ja sellega seotud teadustöö läbiviimise korda", mis on kinnitatud Keskkonnaministri 14. mai 1999.a määrusega nr 52. Kaitstava loodusobjektiga seotud teadustöö registreerimislehe täitmist teadurite poolt peab kaitseala valitseja ise nõudma. 2000. aastal õnnestus saada vaid üks täidetud registreerimisleht.

6. Konvetentside, tähtsamate nõupidamiste, kursuste jt. ürituste korraldamine.

20.05.2000 putukate ja nende uurimise tutvustamine Hiiumaa parimaid loodusprojekte esitanud õpilastele (entomoloog Rita Miller);

24.05.2000 Euroopa kaitsealade päevaga seoses lahtiste uste päev Hiiumaa laidude maastikukaitseala keskus Salinõmmel;

05.-08.06.2000 mereekspeditsioon vähemuuritud Väinamere väikesaartele;
18.-23.06.2000 Rapla Vesiroosigümnaasiumi keskkonnaklubi ja Saksamaa Meisenheimi Paul-Schneideri Gümnaasiumi loodus- ja enesetunnetuse nädal laidudel;
12.-14.07.2000 mereekspeditsiooni II etapp;
16.-22.07.2000 ELF-i toetajaliikmetele talgud laidudel;
29.07.-28.08.2000 Strix-TV dokumentaalsarja "Robinson" filmimine Kõrglailul;
31.07.-09.08.2000 TÜ bioloogiatudengite ihtüoloogia praktikum Saarnakil;
30.08.2000 Islandi ja Eesti peaminister Saarnakil;
18.-22.09.2000 Eesti-Soome-Vene hülgeuurijad laidudel;
01.11.2000 Kärdlas loeng Hiiumaa giididele Hiiumaa laidude maastikukaitsealast;
02.12.2000 BKA Hiiumaa Keskuse ökosüsteemide majandamise seminaril osalejatele poollooduslike koosluste majandamise tutvustamine Saarnakil, Hanikatsil ja Kõrglailul.

7. Populariseerimine

Ilmus uus Hiiumaa laidude ja Sarve maastikukaitseala tutvustav voldik, 2000 eks. eesti ja 2000 eks. inglise keeles. Koostajaks Tiit Leito. Rahastas Eesti Keskkonnafond 15 tuhande krooniga (voldiku maketi kavandi koostamine 1999.a.) ja Keskkonnaministeerium 25 tuhande krooniga (trükkimine 2000.a.).

Trükiti uus kaitseala tutvustav 3-pildiline postkaart, 2000 eks. Teostajaks Tiit Leito, rahastati kaitseala omatuludest 5 tuhande krooniga.

Artikleid ja kirjutisi ilmus järgmiselt:

- 1) "Täpsustusi laidude asjus" *Hiiu Leht* nr. 3 (233) 11.01.2000.a.;
- 2) "Selgitusi laidude kaitsealaga seoses" *Hiiumaa* nr. 16 (7278) 08.02.2000.a.;
- 3) "Ponnistused pärandkoosluste säilitamiseks" *Hiiu Leht* nr. 12 (242) 11.02.2000.a.;
- 4) "Omandiprobleemid laidudel" *Hiiu Leht* nr. 14 (244) 18.02.2000.a.;
- 5) "Kevad käes!" *Hiiu Leht* nr. 24 (254) 24.03.2000.a.;
- 6) "Ekspeditsioon Väinamere väikesaartele" *Hiiu Leht* nr. 53 (284) 04.07.2000.a.;
- 7) "Robinsonid – prüginsonid" *Hiiu Leht* nr. 71 (302) 05.09.2000.a.;
- 8) "Viimane ekskursioon laidudele" *Hiiu Leht* nr. 97 (328) 05.12.2000.a.;
- 9) "Laidudele tulevad uued looduskaitsetähised" *Hiiumaa* nr. 141 (7403) 05.12.2000.a.

8. Kontaktid ministeeriumi, maavalitsuse ja kohalike omavalitsustega on head. Parem võiks olla koostöö ministeeriumiga, eriti teabevahetuse osas enne kaitseala puudutavate otsuste langetamist. Koostöö keskkonnateenistuse ja BKA-ga on tihe, kuid veidi kaootiline, regulaarsete nõupidamiste vajadusest oleme küll isekeskis rääkinud, kuid tegudeni pole veel jõudnud. Kohaliku omavalitsusega suhtleme vastavalt vajadusele, mõnikord lausa igapäevaselt. Vajakajäämisi esineb vallaametnike arusaamises kaitsealuste maade maamaksu laekumise osas valla eelarvesse, samuti omavalitsuse kohustuses teha järelevalvet mitmete keskkonnaalaste seaduste (ranna- ja kaldakaitse, ehitus ja planeerimine) täitmise üle. Neid vajakajäämisi oleme püüdnud ületada omapoolse selgitustööga, kuid otstarbekam näib kogu keskkonna kasutamise alane järelevalve panna keskkonnateenistuse ja Keskkonnainspektsiooni ülesandeks (kaitsealadel ka kaitseala valitseja ülesandeks). Praegu tundub kohalikul omavalitsusel palju igasugu ülesandeid olevat, kuid keegi ei vastuta otseselt, kui mõni seaduserikkumine kahesilmavahele jääb.

9. Milliste töögruppide, komisjonide vms. liikmed on teie kaitseala töötajad?

Kaitseala pearaamatupidaja Ingrid Saarnak kuulub Pühalepa valla volikokku, maa- ja külaelu komisjoni, eelarve- ja majanduskomisjoni ning revisjonikomisjoni, on

Salinõmme Külaarengu Seltsi esimees. Remondilukksepp Ago Treialt on Salinõmme külavanem, Salinõmme Külaarengu Seltsi juhatuse liige. Direktor kuulub EKAL-i juhatusse ning on kaitseliidu Hiiumaa malevkonna juhatuse asendusliige. Püüame kaasinimestele selgitada võimalikke ohtusid, kui ei hoolita loodusliku keskkonna säilumisest, ning näidata tänase kasumi tagant kaugemat tulevikku, samuti ärgitada kohalikke inimesi koostööle looduskaitsega, mis oleks kasulik kõigile.

10. Kaitseala töötajate täiendõpe Eestis ja välismaal:

10.1. Kes ja millist täiendõpet said:

- rahvusvahelisel tasandil sai täiendõpet direktor Andres Miller 02.-09.09.2000 Inglismaal Preston Montfordis kursusel “English language for environmentalists” EUROPARC Expertise Exchange kaudu;
- siseriiklikult täiendati end järgmiselt:
  - 07.01.2000.a. osales direktor A.Miller konverentsil “Eestimaa edendamise postmodernistlik alternatiiv” Kärđlas (BKA Hiiumaa Keskus);
  - 11.01.2000.a. osales pearaamatupidaja I.Saarnak aastaaruande koostamise õppepäeval Rahandusministeeriumi koolituskeskuses Tallinnas;
  - 04.02.2000.a. osales direktor A.Miller konverentsil “Ramsari konventsioon ja Eesti” Endla looduskaitseala keskuses;
  - 21.02.2000.a. osales direktor A.Miller seminaril “Vääriselupaikade projektist” Kärđlas (RMK Saarte regioon);
  - 04.04.2000.a. osales direktor A.Miller kaluritele korraldatud õppepäeval Suuremõisas;
  - 07.04.2000.a. osalesid remondilukksepp A.Treialt ja direktor A.Miller Veeteede Ameti teabepäeval Suuremõisas;
  - 18.04.2000.a. osales direktor A.Miller konverentsil “Eesti metsakaitsealade võrgustiku rajamine” Tartus;
  - 24.04.2000.a. osales pearaamatupidaja I.Saarnak raamatupidamise alasel õppepäeval Keskkonnaministeeriumis;
  - 26.04.2000.a. osales direktor A.Miller konverentsil “Säästva veekasutuse planeerimise ja rakendamise meetodid” Käinas;
  - 02.05.2000.a. lõppes ligi aastane (õppemaht 40 tundi) Eesti Haldusjuhtimise Instituudi “Ametnike juhtimiskoolituse programm” Keskkonnaministeeriumi ja selle haldusala töötajatele, mille läbis ka direktor A.Miller;
  - 09.05.2000.a. osales direktor A.Miller Euroopa Liidu looduskaitse nõuete alasel teabepäeval Tallinnas;
  - 29.05.2000.a. osales direktor A.Miller seminaril “Hiiumaa siseveekogude ökoloogiline seisukord ja nende kaitse” (Hiiumaa KKT);
  - 14.-16.06.2000.a. läbis direktor A.Miller 3-päevase kursuse “Metsade bioloogiline mitmekesisus ja majandamine” Hiiumaal (EMKAV);
  - 21.06.2000.a. osales direktor A.Miller Eesti Looduse Infosüsteemi (EELIS) koolitusel Tallinnas;
  - 17.-18.08.2000.a. osales direktor A.Miller keskkonnatöötajate suveseminaril Penijõel;
  - 26.09.2000.a osales direktor A.Miller seminaril “Praktiline kaitsekorraldus kaitsealadel, sealhulgas Kanada kogemus” Tõramaal;
  - 11.-13.10.2000.a. osales direktor A.Miller seminaril “Ökosüsteemne majandamine suurkaitsealadel” Kärđlas (BKA Hiiumaa Keskus);
  - 12.10.2000.a. osales pearaamatupidaja I.Saarnak raamatupidamisprogrammi VERP 6.0 koolitusel Tallinnas;

- 19.10.2000.a. osalesid remondilukksepp A.Treialt ja direktor A.Miller seminaril “Eesti kaitsealade juhtimissüsteem ja selle suutlikkus” Tallinnas;
- 31.10.2000.a. osales direktor A.Miller töisel nõupidamisel/seminaril maaküsimustes Keskkonnaministeeriumis;
- 16.-17.11.2000.a. osalesid remondilukksepp A.Treialt ja direktor A.Miller seminaril “Metsade looduslikkuse taastamine” ja EKAL-i nõupidamisel Sagadis;
- 22.11.2000.a. osales direktor A.Miller keskkonnafoorumil Tallinnas;
- 28.11.2000.a. osales direktor A.Miller teabepäeval “Natura 2000” Viljandimaal;
- 01.12.2000.a. osales direktor A.Miller (ka ettekandega) seminaril “Ökosüsteemide majandamine: kasutuse ja kaitse kava Kõpu poolsaarel” Kärddlas (BKA Hiiumaa Keskus);
- 19.12.2000.a. osales pearaamatupidaja I.Saarnak 2000.a. aastaaruande koostamise seminar-nõupidamisel Keskkonnaministeeriumis.

Täiendõpe on möödapääsmatu, et arengute ja muutustega kaasas käia ning neid veidigi soovitud suunas mõjutada. Aasta 2000 oli täiendõppe seisukohalt intensiivne ja pingeline, efektiivsus rahuldav.

10.2. Parimaks täiendõppe vormiks on rühmatöö asjatundjate juhtimisel. Jätkata tuleks kaitsealade majandamise (korraldamise), valitsemise, seadusandluse (järelevalve, asutuse üldine juhtimine) ja liigikaitse temaatikat.

10.3. Eestis on omi häid asjatundjaid, kuid kogemuste vahetamine välismaa asjatundjatega on samuti vajalik.

10.4. Individuaalseks täienduseks pole kaitseala töötajatel kahjuks piisavalt aega, et midagi märkimisväärset saavutada, kuigi üht-teist tehakse (meresõit, arvuti kasutamine, inglise keel, putukate automaatpüünise tühjendamine, looduse tundmine jne.).

11. Rahvusvaheline koostöö

Rahvusvahelised kontaktid põhinevad rohkem isiklikel kontaktidel looduskaitse-inimestega Saksamaalt, Sloveeniast, Inglismaalt, Poolast, Ungarist, Lätist jm. Otsekontaktid on ka EUROPAC'i töötajatega. 1999. ja 2000.a. osaleti rahvusvahelises koostöös läbi Eesti Loodusmuuseumi. Põhjamaade Ministrite Nõukogu projekti “Nature Monitoring in the Easter Baltics §1 “ (B3.5 Valitud metsatüüpide ööliblikate kooslused) täitmisel Eesti Looduse Mitmekesisuse Seire Programmi (LMSP) raames töötas ajavahemikul 03.04. kuni 21.11.2000.a. kaitseala keskuse lähedal kadastikus automaatne valguspüünis. Rahvusvahelises koolitusprogrammis Helsingi Ülikooliga osaleb kaitseala läbi BKA Hiiumaa Keskuse ja Eesti Põllumajandusülikooli. Läbi Uurimiskeskuse Arhipelaag ja Matsalu Looduskaitseala osaletakse rahvusvahelises projektis nr 3867 Rootsi WWF-ga “Väinameri: Eesti rannikukava”.

12. Töö looduskaitseregistriga: pole seni käivitunud. Probleemiks on teabe edastamine keskreistrile interneti kaudu (ilmselt tehniline mure). Keskreistri spetsialist võiks kohapeale tulla, ehk saab mure murtud. Pole ka päris selge, missugust teavet keskreister soovib. Pidev teabe uuenemine eeldab pidevat seiret, aga kaitsealal seire-spetsialisti pole.

Koostas Andres Miller, tel. 050 36455, andres@laiud.hiiumaa.ee